

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

מסכת כתובות - דף יד' טו'

עיונים על הדף

"רוב" ו"קבוע" מה ההבדל ומדוע?

בידון של התינוקת שנאנסה, דנו בגמ' בדיון רוב וקבוע ומתי אומרים הלך אחר הרוב ומתי לא אומרים הלך אחר הרוב. בממצא הכלל הלך אחר הרוב וקבוע נידון כמחצה על מחצה בין לקולא בין לחמורא. הדברים בביאורם ארוכים ננסה ללבן מעט, לפי יסודות שעסקנו בהם כבר בעבר על גיליון בעיונים על הדף. יסוד גדול בכללי הכרעת הספקות, לדעת מהו "הספק". לפי כללי התורה לא כל חוסר ידיעה מוגדר כספק. הספק, מורכב מב' צדדים הלכתיים, שיש להם השלכה הלכתית ישירה על הסיפור שהיה. הסיפור יכול לכלול הרבה דברים לא ברורים ולא ידועים. אולם היות והתורה בהכרעת הספק, לא באה לומר לנו כך וכך יהיה! אלא, כללי הכרעה נאמרו, שבמצב של ספק, תתנהג כך וכך. ולא מתייחסים למה באמת היה. ו"לדעת מהו הספק", ובפי חז"ל היכן "לידת הספק", אומנות גדולה ומורכבת, מהרבה כללים המובאים בגמ', ראשונים, אחרונים וכללי הספק. יש נידון שחלקו לא קשור לעצם הדיון, אף שיכול להיות שיש לו השלכה מעשית לנידון.

תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה, ואחת מוכרת בשר נבלה, הלך יהודי ורכש באחת מן החנויות, לאחר שהגיע לביתו, שאל את עצמו היכן רכשתי בשר זה. יבא האומר ויאמר, יש לו תשע אפשרויות שרכש בחנות כשרה, ואפשרות אחת שרכש בחנות טרפה, בודאי שהסתברות ההגיונית ביותר שהבשר כשר. לא. זה לא נכון. היות, והנידון שלפנינו אומנם מה הבשר, האם הוא כשר או טרף, אולם "לידת הספק" הייתה ברגע הקנייה בחנות. וברור שהבשר יצא מחנות אחת, והספק הוא, האם חנות זו כשרה או טרפה, על הספק הזה אין רוב, ואין הסתברות, כי יש צד גמור להכשרה וצד גמור להטריפה. ובקצרה "כל קבוע כמחצה על מחצה".

כאשר מצא אדם חתיכת בשר ברחוב, באותה עיר יש תשע חנויות המוכרות בשר כשר, וחנות אחת המוכרת בשר שאינו כשר. כאן לידת הספק היא, כאשר הרים מהרצפה את הבשר, להיכן אנו משייכים ותולים את הבשר. כאן יש אפשרות אחת שהגיע הבשר מחנות א', עוד אפשרות שהגיע הבשר מחנות ב', יש עוד אפשרות שהגיע מחנות ג', וכן על זו הדרך. ככה"ל אומרים, הלך אחר הרוב, היות ויש רוב חנויות המוכרות בשר כשר. כי לידת הספק היא לאיזה מן החנויות לשייך את הבשר. ובקצרה, "בנמצא הלך אחר הרוב".

"גורל" הוא "הסתברות" או "קבוע"?

ונביא דוגמא להבנת הענין (אף שיש בה לפלפל ויוסיף החכם) בפרשת במדבר (פרק ג' פסוק מ' עד סוף הפרק) בענין קדושת הלויים חלף הבכורים וכו' וכן לוי חלף בכור. והרי היו יותר בכורות, לכן מבואר בגמ' בסנהדרין (יז) את צורת הגורל שעשה משה רבינו ז"ע. וז"ל הש"ס, כיצד עשה הביא כב' אלפים פתקאות וכתב עליהן בן וול רעל כתב חמשה שקלים בללן וכתב על כל פתקא אמר להן טלו פתקיכם מי שעלה בידו בן לוי אמר לו כבר פדאך בן לוי ומי שעלה בידו חמשת שקלים אמר לו תן פדיוןך וצא. עכ"ל הש"ס.

ובענין הגורל הזה צריך להבין, לפי הנידון שהבאנו לעיל בסברת ה"רוב" (פשוט שח"ל לערער בגורל, לאחר שאמרו בסנהדרין (מל): בבקשה ממך לא תוציא לעז על הגורלות שעתידה א"י להתחלק בגורל וכו'. אולם בהנהגה בעי הנהגה) לכאור' מובן הדבר בצורת הגורל כמו שעשו בפיס בשערים ביהו"כ, שם היה פתק אחד לד', ופתק שני כדינו. ממילא, לפי הנתונים לכל שיעור היה חמישים אחוז להיות מוקרב כקרבן, וחמישים אחוז להיות נשלח. לכאור', כאן אנו מבינים בפשטות את הענין של הגורל, כיון שהאופציות והאפשרויות שוות. כן או לא. וא"כ הסתברות הענין שווה. ולכאור' כל גורל צריך להיות בעל אופציות שוות כדי שלכל משתתף יהיו אותם סיכויים לטוב ולמוטב.

א"כ צריך להבין בגורל שעשה משה רבינו, גבי החלפת הבכורים בלויים וכן בגמ' (שם יז) גבי בחירת הע' זקנים. שבחר משה רבינו מכל שבט ששה, א"כ בשה"כ היו עב'. הכניס משה ב' פתקאות חלק וע' פתקאות שכתוב זקן וכו'. לכאור' יש רוב הסתברות שהמוציא יוציא פתק שכתוב עליו "זקן" היות ויש שבעים פתקים שכתוב עליהם "זקן", ורק ב' פתקים חלקים. א"כ איזהו גורל יש כאן. רוב ההסתברות שיוציא פתק עם כיתוב. אמנם הבחירה מד', ולא על"ז באנו בהבנה, אלא בהלכות הגורל האם באמת אופציה ולו הרחוקה ביותר, ונתנת לה שם גורל שקול. באמת, ביפ"ע בסנהדרין (שם) הביא שיטה בירושלמי, שמשה הניח בקלפי ע' פתקאות חלק וע' פתקאות זקן. וא"כ אולי היה נראה שדעה זו סברא שבגורל צריכים להיות האופציות שקולות שלכל משתתף ומשתתף יהיו אותם סיכויים.

וא"כ צריך להבין את הגירסה המובאת בבבלי, האם בגורל לא צריך להיות שכל האופציות יהיו בשווה. והביאור בכך, לפי הסוגיא שלנו בדיון "קבוע" (יש משמעות כזו בשו"ת הרדב"ז סי' תשעט) והביאור הוא כך, באמת במבט חיצוני, הגורל הוא כאשר מניחים בקופסה פתקים כאלו ואחרים, אז אנו שואלים, האם לכל המשתתפים יש את אותם סיכויים לכן ואותם סיכויים ללא. ההבנה הפשוטה, שצריך להיות לכולם אותם סיכויים, לכן הקשנו על גורל שעשה משה לבכורת והלויים והזקנים. הרי בקופסה הרי יותר פתקים של זקן, א"כ הסיכויים הם לא

שווים. כל זה נכון כאשר "לפני" ההגדרה אני מסתכל על הקופסה, ושואל האם פתק שאני יוציא יהיה כתוב בו כך או כך, יוכל הצופה עתידות לומר, הגיוני שתוציא "זקן", כי על רוב הפתקים כתוב "זקן". אבל לא זה מה שמעניין בהגדרה, וכמו שבארנו לעיל בספק של התורה צריך לדעת היכן נולד הספק, ומהם צדדיו וכו'.

בהגדרה הרי לא מעניין את אף אחד מה היה יכול להיות, אילולא, ואולי, ועל הצד וכו', כאשר הכניס כל מי מהמשתתפים בהגדרה את ידו לתוך הקופסה, הוציא פתק אחד ולפניו שני עניין בו. זה החלק בהגדרה, שבו אנו צריכים לשאול, האם יש אופציות שוות לכולם. כאן תהייה התשובה כן ובודאי!!! משום שבשלב הזה, הפתק עצמו יש לו ב' אפשרויות בלבד כן או לא. זקן או חלק. ובודאי שיש לו ב' צדדים ולא רוב סיכויים. כיון שלידת הספק היא בנטילה מאותו מקום ולא מעניין מה היה יכול להיות בקופסה. דקד"ק ותבין"ן שזה העומק ב"קבוע", הספק נשאר על כן או לא ואין לו התייחסות להסתברות ולצדדים שמסבוב.

סיכום הדף

נושא היום: נאמנות על הוולד. אלמנת עיסה. רוב ליוחסין.

אמר ר' יוחנן, לר"ג שמכשיר, מכשיר בין את האם, בין את הבת. ור"י שפסל, פוסל את האם ואת הבת. ומה שמצאנו, שעדות אשה לא מועילה לבתה, והוולד מוגדר "שתוקי", הכוונה, שתוקי לכהונה מדרבנן, שמי שאין יודעים מיהו אביו, אינו ראוי לעבודה ולאכילת תרומה. דעת ר"א, אף לר"ג הבת פסולה. וביאר רבה, משום שלבת אין חזקת כשרות.

ארוס וארוסה, הודו שמעוברת מהארוס. לדעת רב יוסף, אין חשש שהרי מודים. ועוד הלכה כר"ג שנאמנת. לדעת אביי, אף לשיטת ר"ג אמר שמואל שאינה נאמנת כאשר יש רוב פסולים אצלה. אולם טעון רב יוסף, שבדיעבד נאמנת.

לרבי יהושע שאמר שאינה נאמנת, **חילק רבה**, בין זנות שאינה נאמנת. לנישואין, שנאמנת. **ולכן** אמר רבי יהושע ש"אלמנת עיסה" (- ע"י ברש"י ב' ביאורים) כשרה לכהונה. **לרבה**, אף לשיטת ר"ג, בברי נאמנת. אולם כאשר היא מסופקת אינה נאמנת אפילו בספק ספיקא. **ולכן** הביא ר"ג שגזר ריוחב"ז, לא להתיר אלמנת עיסה לכהנים. **ולשיטת רבי יהושע**, כאשר יש ספק אחד, אינה נאמנת. אולם בב' ספקות, באלמנת עיסה נאמנת, אף בשמא.

בביאור הענין **שהתירו אלמנת עיסה. שיטת רבי יוחנן**, כאשר אין חשש של ממזר, נתין, עבד וחלל, היינו, אם קראו לו בשם פסול, מיד הכחישו. **הספק**, מחמת שזרק הבעל לאשה גט ומת. ויש ספק האם היא גרושה, או אלמנה. ובעקבות כך מה דין הולד. **לדעת ר"מ**, כאשר יש חשש ממזר, נתין ועבד, אם שותק כאשר קוראים לו בשם פסול, שתיקה כהודאה ופסול. אולם כאשר קראו לו בשם חללות ושותק, אין זה ראיה שהוא פסול, שהרי כשר בקהל. **וע"ז אמר רבי שמעון בן מנסיא**, לשיטת ר"מ, אם קראו לו חלל ושתיק הוא פסול, ואומר בליבו די לי שאני מוגדר כפסול חיתון. ואם קראו לו ממזר ושותק, כשר. ומה ששתיק, היות ולא מתייחס לדבר, כיון שלממזר יש קול.

תינוקת נאנסה, אמר ריוחב"ז, אם רוב העיר כשרים אף היא כשרה. **העמידה הגמ',** כאשר יש ב' סיבות של רוב להקל. רוב אנשי העיר, ורוב סיעה, שהיה העעשה בקרונות של ציפורי, ורובם היו כשרים. **והסיבה** שצריך להגיע לב' רוב, כיון שמעלה עשו ביוחסין. **ולמסקנת הגמ',** נחלקו רוב צריך להגיע לב' סיבות של רוב למעלת יוחסין. או שאין צריך, ושם הייתה הוראת שעה מיוחדת.

כאשר נולד הספק, ופרש ממקומו, הולכים בדרך רוב. **אם הספק**, קבוע במקומו, נדון כמחצה על מחצה, ונשאר בתורת ספק השקול. **ובמעשה של תינוקות**, אף שהיה לא במקומו, וא"כ יש ללכת אחר הרוב, **סברו** שגזרו שמא יתחלף בספק שבמקומו, והיא באה לבעול. **ולמסקנא**, החמירו בב' סיבות של רוב, היינו אנשי העיר ואנשי הסיעה, אך רק משום מעלה ביוחסין.

כאשר הספק נולד במקומו, נידון כמחצה על מחצה, בין לחומרא ובין לקולא. **לחומרא**, א' לקח בשר מחנות, ולא יודע מהיכן, אף שיש תשע כשרות, אסור. ב' נבלת שרץ מטמאה. ואין נבלת צפרדע מטמא. נגע באחד מתוך תשע צפרדעים ושרץ אחד, טמא. **לקולא**, נגע באחד מתוך תשע שרצים וצפרדע אחד, ברשות הרבים טהור. **המקור**, מדברי רבנן שלמדו "וארב וקם לו" זרק אבן לגו והיו שם ט' ישראלים וגוי, **מדיו רוב**, נחשב שהתכוון להרוג ישראל. אולם **מדיו מועל**, נחשב שיש כאן מחצה על מחצה.

מצא תינוק מושלך, אם **רוב אנשי העיר עכו"ם**, דינו עכו"ם. (- נפק"מ, להאכילו נבילות) **רוב ישראל**, דינו ישראל. (- נפק"מ, להחזיר לו אבידה). **מחצה על מחצה**, דינו ישראל. (- נפק"מ, לנזיקין. אם נגח שורו את שור ישראל ודאי, משלם חצי נזק, כישראל. ואומר לתובע, הבא ראיה שאני ישראל, ואח"כ חצי נזק נוסף). **לדברי רב**, נפק"מ להחיותו ולא ליוחסין. **לשמואל**, לחלל עליו שבת. **ומסקנת הגמ',** ששמואל סובר שבנפשות אין הולכים אחר הרוב ואפילו ברוב עכו"ם מחללים שבת שמא הוא ישראל.